

SPORT WIOŚLARSKI Kobiet W POLSCE W LATACH 1919–1939

Pierwszy samodzielny kobiecy klub wioślarski, Warszawski Klub Wioślarek, powstał w roku 1912¹. Należy zaznaczyć, iż Warszawski Klub Wioślarek (WKW) był przed wybuchem I wojny światowej jednym z 15 klubów i towarzystw wioślarskich istniejących na ziemiach polskich².

W grudniu 1919 r. na zjeździe w Poznaniu, przedstawiciele 13 towarzystw wioślarskich (w tym WKW), powołali Polski Związek Towarzystw Wioślarskich (PZTW)³. W skład pierwszego zarządu związku weszła Stanisława Hannówna (skarbnik). W 1925 r. WKW liczył 230 członkiń. Dzięki pomocy materialnej (w tym samym roku), m. in. Magistratu miasta Warszawy, wybudowano budynek (mieszczący szatnie, mieszkanie dla przyrostanowego i pomieszczenia na łodzie), urządzono pływalnię oraz zakupiono nowe łodzie⁴.

W trakcie VII zjazdu delegatów PZTW w 1926 r. w Krakowie omawiano sprawy wioślarstwa kobiet. Zwrócono uwagę, że najaktywniejszym towarzystwem wioślarskim kobiet był WKW, natomiast mniej widoczne były kluby, towarzystwa i sekcje na prowincji⁵. Określono wiek kobiet oraz typ łodzi w jakich mogły się odbywać wyścigi wioślarskie kobiet⁶. W 1926 r. odbyło się zebranie organizacyjne w celu powołania Bydgoskiego Klubu Wioślarek (BKW)⁷. 25 stycznia 1927 r. został powołany BKW, jako drugi w Polsce samodzielny klub kobiecy. Prezesem klubu została Maciejewska.

W 1927 r. istniały w Polsce 3 samodzielne kobiece kluby wioślarskie (liczące ponad 500 członkiń), w Warszawie, Kaliszu i Bydgoszczy⁸. W 1928 r., przy wydatnej pomocy Klubu Wioślarskiego 04 w Poznaniu oraz inicjaty-

¹ *Wioślarz Polski*, 1925, nr 1, s. 24.

² *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 25.

³ Tamże, s. 26; B. Woltmann, J. Gaj (1997), *Sport w Polsce 1919–1939*, Gorzów Wlkp., s. 58.

⁴ *Wioślarz Polski*, 1925, nr 6, ss. 179–180.

⁵ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 52.

⁶ Brak materiałów źródłowych nie pozwala na szersze wyjaśnienie tych problemów.

⁷ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, ss. 53, 89.

⁸ *Start*, 1927, nr 3, ss. 4–5; *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 89. Kaliskie Towarzystwo Wioślarek zostało założone w 1927 r.

wie Miry Lanżanki i Anny Gawrońskiej powstał Poznański Klub Wioślarek (PKW)⁹ Na czele PKW stanęła Hirschbergowa.

Podczas X zjazdu delegatów PZTW w Warszawie w 1929 r. dyskutowano nad wnioskiem WKW, dotyczącym wprowadzenia do regat związkowych biegów wioślarskich kobiet o mistrzostwo Polski¹⁰. Uczestnicy zjazdu nie przyjęli wniosku, mimo to poparli rozwój wioślarstwa kobiet w Polsce. Wybrano nowy zarząd PZTW, w skład którego weszła Halina Kożuchowska. Podobny wniosek wprowadzono pod dyskusję na XI zjeździe delegatów PZTW, odbytym w Warszawie w dniu 6 kwietnia 1930 r.¹¹. Jak pisze redakcja *Sportu Wodnego*, wniosek „o wprowadzenie do Regat Związkowych Mistrzostw Kobięcych na jedynekach i czwórkach nie uzyskał aprobaty i mimo zaciętej i heroicznej obrony został (...) odrzucony. (...) Postanowiono (...), że w roku bieżącym odbędą się na regatach związkowych biegi jedynek i czwórek jako biegi zwykłe, a jeżeli do biegów tych staną przynajmniej dwie załogi z różnych klubów, to w roku przyszłym będą wprowadzone mistrzostwa kobiece na tych typach łodzi”¹². W numerze 1 *Sportu Wodnego* z 1931 r., E. Lenartowicz w artykule „Nadchodzący sezon regatowy” pisze, że w trakcie Regat PZTW w 1931 r. „po raz pierwszy będzie (dopełnienie autorki) rozgrywany bieg czwórek pań o mistrzostwo Polski”¹³. Informacja o podobnej treści ukazała się w artykule W. Długoszowskiego pt. „Przed Sejmikiem Wioślarskim”¹⁴.

Jak podaje Rocznik Sportowy z 1934 r., w 1933 r. istniały 4 samodzielne kluby towarzystwa wioślarskie kobiet: Bydgoski Klub Wioślarek, Kaliskie Towarzystwo Wioślarek (KTW), Poznański Klub Wioślarek, WKW; w 1936 r. – 5 (doszło Stowarzyszenie Wioślarek Niemieckich); w 1939 r. – 6 (oprócz wymienionych działalność prowadziło Włocławskie Towarzystwo Wioślarek)¹⁵. Ponadto w 15 klubach prowadzono sekcje wioślarstwa kobiet. Dość pręźnie działała sekcja wioślarstwa kobiet w Wojskowym Klubie Sportów Wodnych w Warszawie¹⁶. Sekcje i kluby były zrzeszone w PZTW.

Przy PZTW powołano Referat Kobiet (Referat Kobiet został utworzony w 1925 r.), natomiast od 1930 r. Komisję Wioślarstwa Kobiet¹⁷. Jak pisze M. Rotkiewicz, „jej przewodniczącą została H. Kożuchowska, której

⁹ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, ss. 57, 90.

¹⁰ Tamże, s. 59.

¹¹ *Sport Wodny*, 1930, nr 4, s. 99.

¹² Tamże.

¹³ *Sport Wodny*, 1931, nr 1, s. 6.

¹⁴ *Sport Wodny*, 1931, nr 2, s. 19.

¹⁵ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 66; 1936, nr 19, s. 361; 1939, nr 15, s. 227; *Rocznik Sportowy*, 1934, Warszawa, ss. 420–421. W skład PZTW wchodził także Gdański Klub Wioślarek.

¹⁶ *Sport Wodny*, 1931, nr 3, s. 38; 1931, nr 8, s. 116. W sekcji działały: H. Neumanówna, J. Pałuchowska, W. Zalewska.

¹⁷ *Start*, 1927, nr 10, s. 2; 1928, nr 22, ss. 10–11; 1932, nr 10/11, s. 4.

w pracy pomagały członkinie: Chrzanowska (WKW), Gawnowska (PKW), A. Jurewicz (WKW), Kraucka (KTW), K. Muszałówna (WKW), W. Sommer (BKW)¹⁸.

W dniu 12 kwietnia 1931 r. odbył się XII zjazd PZTW, w trakcie którego zatwierdzony został regulamin Komisji Wioślarstwa Kobiet¹⁹. Wybrano nowy skład komisji, do której weszły: A. Jurewicz (przewodnicząca), Eugenia Hryniewiczówna (Poznań), Halina Chrzanowska, Zofia Dobkiewiczówna, Halina Kożuchowska, Janina Płoska (Warszawa), Wanda Sommerówna (Bydgoszcz), Janina Kłobukowska (Kalisz) – członkinie.

W Warszawie w 1939 r. odbył się XX zjazd PZTW²⁰. W trakcie obrad sprawy „wioślarstwa kobiet” referowała przedstawicielka Komisji Wioślarstwa Kobiecego przy PZTW, Janina Tuwanówna²¹. Jej zdaniem, dążenie „do spularyzowania wioślarstwa kobiecego natrafia na duże trudności (...) i stosunek Międzynarodowej Federacji Wioślarskiej do wioślarstwa kobiecego nie może być uznany za pozytywny”²². Deleгатki na zjazd zwróciły uwagę na potrzebę podjęcia przez Międzynarodową Federację Wioślarską organizacji mistrzostw Europy w wioślarstwie kobiet. W dyskusji głos zabrała m. in. Klikowiczowa, prezes BKW, która stwierdziła, „że każda kobieta chce być zdrową i piękną, ale troskę o to prosimy zostawić nam kobietom. Nie chcemy by nas traktowano jak zwierzątka domowe. (...) Domagała się energicznego wystąpienia przedstawicieli PZTW na międzynarodowym kongresie wioślarskim i wprowadzenia mistrzostw Europy dla kobiet”²³. W podobnym tonie wypowiedział się również Wł. Długoszowski. Jego zdaniem, wprowadzenie mistrzostw Europy, będzie przyczynkiem do dalszej popularyzacji i upowszechnienia wioślarstwa kobiet w Polsce. Według J. Tuwanówny, Polska „powinna dążyć do wprowadzenia mistrzostw Europy, a nie mamy się co martwić o te państwa, które nie mają wioślarstwa kobiecego, gdyż to nie należy do naszych zadań”²⁴. Negatywną opinię w sprawie wprowadzenia mistrzostw Europy na forum międzynarodowym wyrazili Jerzy Bajończyk, prezes PZTW oraz Alfred Loth²⁵.

¹⁸ M. Rotkiewicz (1979), Rozwój sportu kobiet w Polsce okresu międzywojennego, *Sport Wyczynowy*, nr 3/4, ss. 6-7.

¹⁹ *Sport Wodny*, 1931, nr 5, s. 66

²⁰ *Sport Wodny*, 1939, nr 5, ss. 67-70.

²¹ *Sport Wodny*, 1936, nr 3, s. 54.

²² *Sport Wodny*, 1939, nr 5, s. 67.

²³ Tamże, ss. 67-68. Organizację mistrzostw Europy kobiet w wioślarstwie poruszono na Kongresie Międzynarodowej Federacji Wioślarskiej w Amsterdamie w 1937 r. Została ona odłożona na okres późniejszy; około 90% państw należących do Międzynarodowej Federacji Wioślarskiej było przeciw wprowadzaniu kobiecych mistrzostw Europy.

²⁴ Tamże, ss. 68-69.

²⁵ Prezes PZTW J. Bojańczyk z Włocławka, w dyskusji podniósł problem walekowerów w trakcie mistrzostw Polski kobiet w wioślarstwie. Przedstawicielka kobiet J. Tuwanówna

Kobiece kluby wioślarskie w działalności sportowej napotykały wiele trudności, np. BKW został w 1935 r. pozbawiony dzierżawionego terenu, na którym posiadał przystań. Komisja Wioślarstwa Kobiecego przy PZTW zwróciła się do wszystkich klubów wioślarskich o przyjęcie z pomocą BKW przez nabywanie „cegiełek” na budowę przystani²⁶.

Pierwszą konkurencję w ramach mistrzostw Polski w wioślarstwie kobiet rozegrano w 1931 r.²⁷ Konkurencją kobiecą, którą włączono do programu mistrzostw Polski był bieg czwórek. W dniu 26 lipca 1931 r. w tej konkurencji wzięły udział osady: AZS Kraków, BKW, PKW, WKW. Zwycięstwo odniosły wioślarki WKW w składzie: M. Chabalewska, Gaszczyńska, Honckiewiczówna, H. Kożuchowska (sternik), J. Strausówna²⁸. W wyścigu czwórek w 1932 r. mistrzostwo Polski wywalczyła osada Bydgoskiego Klubu Wioślarek²⁹. W 1932 r. w 31 wyścigach wioślarskich udział wzięło 257 kobiet.

W latach następnych tytuły mistrzyń Polski zdobyły: w konkurencji jedynek – w latach 1933–1935 – Kamilla Plewakowa (Wojskowy Klub Sportowy – WKS – „Śmigły” Wilno), w 1936 r. – WKW, w 1937 r. – Grudziądzkie Towarzystwo Wioślarskie (GTW) „Wisła”, w 1938 r. – PKW, w 1939 r. – AZS Wilno (M. Kepelówna); w konkurencji czwórek – w 1936, 1938 i 1939 r. – BKW (w 1939 r., w skład zwycięskiej osady wchodziły: K. Bukowska, I. Molska (sternik), I. Ordonówna, K. Treuchelowa, Z. Zarembianka), w latach 1933–1935 i w 1937 r. – WKW (w 1935 r. w skład zwycięskiej osady wchodziły: A. Dziegielewska, J. Grabicka (sternik), E. Klimkówna, Z. Pomorska, I. Ziarkówna)³⁰.

W ramach regat PZTW oprócz zawodów zaliczanych do mistrzostw Polski rozgrywano inne konkurencje kobiet. W I regatach PZTW (1920) uczestniczyło 10 kobiet; w II regatach PZTW (1921) kobiety nie wzięły udziału; w III regatach PZTW (1922) wzięło udział 15 kobiet; w IV regatach (1923) – 10 (rozegrano bieg); w V regatach (1924) – 5 wioślarek (do wyścigu zgłosiła się tylko jedna osada); w VI regatach (1925) – 6 kobiet; w VII regatach (1926) – 10 wioślarek³¹. Znacząca zmiana w liczbie biorących udział w za-

„podkreśliła, że zdanie prezesa Bojańczyka (...) polega na nieporozumieniu. Na 8 dotychczas rozegranych mistrzostw Polski w wioślarstwie kobiecym, tylko raz miały miejsce walkowery, a na regatach międzynarodowych wioślarki odnosiły same zwycięstwa.

²⁶ *Sport Wodny*, 1935, nr 13, s. 259.

²⁷ *Sport Wodny*, 1931, nr 9, s. 137.

²⁸ *Sport Wodny*, 1931, nr 10, s. 154.

²⁹ *Start*, 1933, nr 9, s. 12.

³⁰ *Sport Wodny*, 1935 – dodatek do czasopisma – Program PZTW – XVI Regat Związkowych o Mistrzostwo Polski w Łęgnowie pod Bydgoszczą, dnia 3 i 4 sierpnia 1935 roku, s. 11; 1935, nr 10, s. 198; 1935, nr 14, s. 274; 1939, nr 12–13, s. 186; 1939, nr 15, s. 217; H. Laskiewicz (1998), *Kultura fizyczna na Wileńszczyźnie w latach 1900–1939. Zarys monograficzny dziejów*, Szczecin, s. 172.

³¹ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, ss. 42, 44, 46, 48, 50, 52, 72, 82. W latach 1920, 1922–1926 zwycięstwo na łodziach klepkowych odniosła osada WKW.

wodach wioślarek nastąpiła podczas VIII regat PZTW (1927). Wystartowało 5 osad (25 zawodniczek), w tym osada węgierska z Szegedu. Zwyciężyła osada WKW, wyprzedzając osadę węgierską oraz oddział wioślarski „Sokoła” w Krakowie³². W X regatach PZTW (1929) wzięło udział 25 wioślarek³³. Do najlepszych należy zaliczyć osady PKW i WKW.

W regatach PZTW, w wyścigu dwójek spacerowych w 1925 r. zwyciężyła osada WKW (M. Dziewulska (sternik), J. Grabicka, J. Kwaśniewska). Najlepszą zawodniczką regat PZTW w wioślarstwie kobiet, w konkurencji jedynek w 1931 r. została Janina Grabicka (WKW)³⁴. Janina Grabicka sukces ten powtórzyła w następnym roku (1932). W czwórkach „młodszych pań” w 1938 r. zwyciężyła osada WKW, w 1939 r. – KTW (H. Hemplówna (sternik), J. Jańczakówna, H. Kiełbasówna, L. Łągiewska, H. Rybarczykówna); w czwórkach półwyścigowych w 1928 r. – AZS Warszawa, w latach 1929–1930 – PKW (skład osady z 1930 r. – H. Gawrońska, J. Hamlinżanka, B. Rotnicka (sternik), J. Stróżniakówna, W. Mandeczka), w latach 1932–1933 – WKW, w 1934 r. – WKS Grodno, w 1935 r. – Wileńskie Towarzystwo Wioślarskie (H. Bobrowska, S. Jozajtisówna (sternik), Hermanowiczówna, F. Simonajcówna, S. Simonajcówna); w czwórkach w 1930 r. – WKW (J. Chabalewska, A. Hąckiewiczówna, H. Kożuchowska (sternik), Pieniążkiewiczówna, M. Rosiakówna)³⁵.

Oprócz mistrzostw Polski, kobiety brały udział w innych zawodach, m. in. w regatach organizowanych przez Komisję Wioślarstwa Kobiecego przy PZTW, w regatach międzynarodowych, w międzyklubowych regatach wioślarskich, w „propagandowych” regatach wioślarskich, w regatach wioślarskich młodzieży szkolnej³⁶.

W 1930 r. w programie imprez wioślarskich w Bydgoszczy, BKW był gospodarzem: uroczystego odebrania przyrzeczenia treningowego; otwarcia sezonu wioślarskiego; uroczystości zamknięcia sezonu wioślarskiego i regat wewnętrznych³⁷. W latach 1928–1931 w zawodach w Bydgoszczy zwyciężyły osady AZS Warszawa, BKW i WKW³⁸.

Zawody o charakterze międzyklubowym i propagandowym organizował Poznański Komitet Towarzystw Wioślarskich. W programie zawodów

³² Tamże, s. 55.

³³ Tamże, s. 60.

³⁴ *Sport Wodny*, 1931, nr 10, s. 154; 1935, nr 10, s. 198.

³⁵ *Wioślarz Polski*, 1925, nr 6, s. 163; *Sport Wodny*, 1930, nr 6, s. 132; 1930, nr 9, s. 191; 1930, nr 11, ss. 225–226; 1935 – dodatek do czasopisma – Program PZTW – XVI Regat Związkowych o Mistrzostwo Polski w Łęgnowie pod Bydgoszczą, dnia 3 i 4 sierpnia 1935 roku, s. 6; 1935, nr 14, s. 273; 1939, nr 12–13, s. 186; 1939, nr 15, s. 217.

³⁶ *Sport Wodny*, 1931, nr 4, s. 66; 1935, nr 13, ss. 260, 264; 1936, nr 17, s. 329; 1939, nr 11, s. 171; 1939, nr 12–13, s. 188.

³⁷ *Sport Wodny*, 1930, nr 1, s. 11.

³⁸ *Sport Wodny*, 1930, nr 5, s. 126; 1931, nr 5, s. 81; 1931, nr 9, s. 143.

w 1930 r. przewidziano czwórki półwyscigowe kobiet³⁹. W poznańskich zawodach najczęściej zwyciężały wioślarki PKW oraz Wojskowy Klub Wioślarski w Poznaniu. W skład zwycięskiej osady PKW w czwórkach półwyscigowych w 1930 r. wchodziły: H. Gawrońska, J. Hamlinzanka, B. Rotnicka (sternik), J. Stróżniakówna, W. Zandecka⁴⁰.

Organizatorem Kobięcych Regat Międzyklubowych w Warszawie był WKW. W programie zawodów rozgrywano następujące konkurencje: czwórki półwyscigowe, czwórki półwyscigowe nowicjuszek, jedynki, czwórki półwyscigowe lekkiej wagi, scoull nowicjuszek, dwójki półwyscigowe podwójne nowicjuszek, czwórki. W zawodach zwycięstwa odnosiły osady BKW, KTW, WKW, oddziału wioślarskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Warszawie⁴¹.

Na obszarze województwa białostockiego i wileńskiego wyróżniające się sekcje wioślarstwa kobiet posiadały kluby AZS Wilno, Wileńskiego Towarzystwa Wioślarskiego i Wojskowy Klub Wioślarski Grodno⁴². W latach 1926 i 1935 członkiem zarządu Wileńskiego Towarzystwa Wioślarskiego oraz prezesem (w 1938 r.) oddziału Wileńskiego Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej była Jadwiga Baczyńska⁴³.

Wyścigi wioślarskie kobiet rozgrywano również na zawodach w Grodnie, Kaliszu, Krakowie, Płocku, Toruniu, Wilnie (na jeziorze Trockim), Włocławku⁴⁴.

W 1929 r. w Warszawie rozegrano regaty kobiet w wioślarstwie, w których oprócz Polek, brały udział wioślarki z Anglii. W wyścigu czwórek zwyciężyła osada WKW (M. Dziewulska (sternik), M. Gaszczyńska, J. Grabicka, J. Jamnicka, J. Kwaśniewska), natomiast w biegu jedynek J. Grabicka zajęła II miejsce⁴⁵.

Według M. Rotkiewicz, „najlepszą wioślarką polską była Janina Grabicka, która odnosiła liczne sukcesy na wodach krajowych i zagranicznych, zarówno w jedynkach, jak i czwórkach wyścigowych. Jej największym sukcesem sportowym było zwycięstwo nad Angielką Chamberlain na regatach Polska – Anglia w 1931 r. w Londynie”⁴⁶.

W klasyfikacji klubów i sekcji wioślarstwa kobiet za 1929 r. zwyciężył WKW, wyprzedzając PKW, AZS Wilno, BKW, Towarzystwo Wioślarskie

³⁹ *Sport Wodny*, 1930, nr 6, s. 140; 1930, nr 7, s. 155.

⁴⁰ *Sport Wodny*, 1930, nr 10, s. 210.

⁴¹ *Sport Wodny*, 1930, nr 9, s. 190; 1930, nr 14, s. 284; 1931, nr 1, s. 6; 1931, nr 4, s. 54.

⁴² *Sport Wodny*, 1930, nr 14, s. 285; 1931, nr 11, s. 172; H. Laskiewicz, op. cit., s. 174.

⁴³ H. Laskiewicz, op. cit., s. 88.

⁴⁴ *Sport Wodny*, 1930, nr 12, s. 261; 1930, nr 14, s. 286; 1931, nr 4, s. 54; 1931, nr 7, s. 113; 1931, nr 8, s. 115; 1931, nr 9, ss. 129, 144, 148; 1931, nr 11, s. 172.

⁴⁵ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 61.

⁴⁶ M. Rotkiewicz, op. cit., s. 8.

we Włocławku, KTW, 3 pułk saperów Wilno; w 1931 r. na pierwszym miejscu sklasyfikowano WKW, dalsze miejsca zajęły: AZS Wilno, Wojskowy Klub Wioślarski Grodno, PKW, Towarzystwo Wioślarskie we Włocławku, Wojskowy Klub Wioślarski w Poznaniu, Towarzystwo Wioślarek w Kaliszu, Wojskowy Klub Wioślarski „Prosna” Kalisz, oddział wioślarski Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie, BKW; w 1935 r. najlepsze okazały się zawodniczeki WKW; w 1936 r. Bydgoskiego Klubu Wioślarek (72 p.); kolejne miejsca przypadły: Policyjnemu Klubowi Sportowemu (PKS) Kalisz (27 p.), Warszawskiemu Klubowi Wioślarek (25 p.), Kaliskiemu Towarzystwu Wioślarek (16 p.), Wileńskiemu Towarzystwu Wioślarskiemu (15 p.), Włocławskiemu Towarzystwu Wioślarskiemu (13 p.), AZS Warszawa (9 p.), Gdańskiemu Klubowi Wioślarskiemu (4 p.), WKS „Prosna” Kalisz (3 p.), Toruńskiemu Klubowi Wioślarskiemu (2 p.), WKS Żoliborz Warszawa (2 p.), WKS Poznań (1 p.); w 1939 r. – GTW „Wisła” (54 p.), WKW (45 p.), AZS Wilno (45 p.), BKW (43 p.), KTW (27,5 p.), Włocławskie Towarzystwo Wioślarek (9 p.).⁴⁷

Oprócz wioślarstwa sportowego rozwijało się wśród kobiet wioślarstwo turystyczne. W 1931 r. w wycieczce wioślarskiej z Łucka do Bydgoszczy uczestniczyły wioślarki WKW: W. Górską, E. Jankowską, R. Mieleniewską, A. Rutkowską, Z. Tarczyńską⁴⁸. Długość szlaku wodnego wynosiła około 1200 km i wiodła rzekami: Styrem do Piny, Piną, Kanałem Królewskim (Dniepro-Bugski) do Muchawca, Muchawcem do Bugu, Bugiem do Wisły i Wisłą do Bydgoszczy. Na rozwój tego typu aktywności fizycznej kobiet zwrócono uwagę na II Kongresie Kultury Fizycznej Kobiet, który obradował w kwietniu 1934 r.⁴⁹ Na wniosek referenta turystycznego, zarząd PZTW przyznał za 1935 r. dyplom WKW (i jego członkiniom: H. Kleczewskiej, H. Kozuchowskiej, M. Piotrowskiej, J. Płoskiej, A. Rutkowskiej, H. Ryszkiewiczównie, K. Sadowskiej, M. Szadkowskiej, S. Szydłowskiej, J. Tuwanównie, Z. Zabawskiej, S. Zwierzchaczewskiej) za liczny udział w spływie z Kołomyi do Morza Czarnego⁵⁰.

Przy WKW, w 1925 r. powstała pierwsza przychodnia sportowo-lekarska dla kobiet⁵¹. W przychodni prowadzono badania nad stanem zdrowia zawodniczek i wpływem sportu na organizm kobiety.

W okresie międzywojennym nastąpił rozwój sportu wioślarskiego kobiet w Polsce. Powstawały samodzielne kobiece kluby wioślarskie oraz sekcje

⁴⁷ *Sport Wodny*, 1930, nr 3, s. 76; 1931, nr 12, s. 158; 1935, nr 22, s. 427; 1939, nr 15, s. 227; *Rocznik Sportowy na rok 1937/1938*, Warszawa, brw., s. 103.

⁴⁸ *Sport Wodny*, 1931, nr 9, s. 148.

⁴⁹ *Rocznik Sportowy na rok 1937/1938*, Warszawa, brw., s. 131.

⁵⁰ *Sport Wodny*, 1936, nr 4, s. 64.

⁵¹ M. Rotkiewicz (2005), Początki i rozwój kobiecych klubów sportowych w Warszawie (do 1939 r.). W: S. Zaborniak [red.], *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce*, Rzeszów, s. 264.

wioślarstwa kobiet przy klubach sportowych. Począwszy od 1931 r. kobiety rywalizowały o mistrzostwo Polski w ramach regat PZTW. Do najlepszych ośrodków wioślarstwa kobiet należały: Warszawa, Bydgoszcz, Poznań, Kalisz, Wilno, Kraków.